

Tiedon kumuloituminen ja trendit lainasanatutkimuksessa

Kantasuomen balttilaislainojen tutkimushistoria

SANTERI JUNTILA

Väitöksenalkajaisiesitelmä Helsingin yliopistossa 30. tammikuuta 2016

Tanskalainen kielentutkija Vilhelm Thomsen osoitti väitöskirjassaan vuonna 1869, että liettua tai sen sukuinen kieli on aikaansaanut suuren vaikutuksen koko suomalaiseen kielikuntaan. Liettualla tai sen sukuisella kielellä Thomsen tarkoitti sitä kieliryhmää, jota nykyisin kutsutaan balttilaiseksi, suomalaisella kielikunnalla taas itämerensuomea. Suuren balttilaisen vaikutuksen Thomsen löysi itämerensuomen sanastosta. Hän erotti yhteisitämerensuomalaisen balttilaisen sanastokerrostuman niistä lukuisista sanoista, jotka liivin kieli on paljon myöhemmin saanut latviasta, ja tuli näin määritelleeksi itämerensuomen vanhat balttilaiset lainat.

Vanhan balttilaislainakerrostuman tunnistamisessa keskeinen havainto oli lainautumisen ajoittaminen itämerensuomalaisten kielten yhteiseen kantakieleen eli kantasuomeen. Tästä syystä käytän kerrostumasta nimitystä kantasuomen balttilaislainat. Myöhemmässä suurteoksessansa *Beröringer mellem de finske og baltiske Sprog* (1890) Thomsen esitti 112 tähän kerrostumaan varmasti kuuluvaa ja 71 siihen mahdollisesti kuuluvaa sanaa. Etymologisten tutkimustensa perusteella Thomsen pystyi jo sanomaan, ettei lainojen lähdekieli ollut liettua vaan jokin tuntematon esihistoriallinen balttilainen kielimuoto.

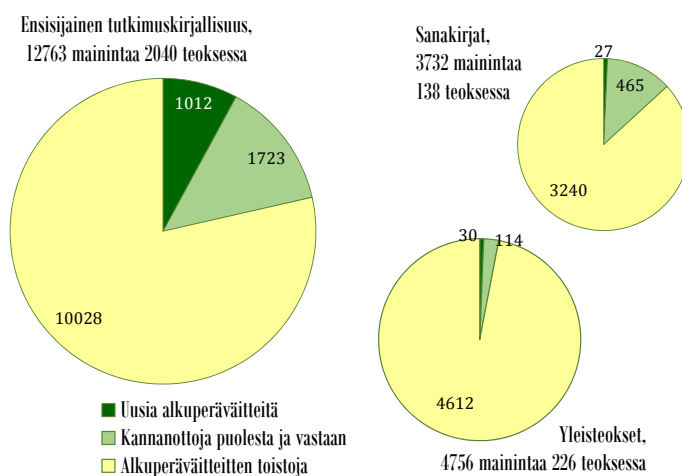
Useimmat Thomsenin etymologiat ovat edelleen uskottavia, mitä on pidettävä vuosisadan ja neljänneksen takaiselta tutkimukselta erittäin epätavallisena saavutuksena. Myöhemmin esitetyistä balttilaislainaetymologioista paljon pienempi osa on osoittautunut yhtä onnistuneeksi. Vuodesta 1869 lähtien julkaistusta tutkimuskirjallisuudesta olen löytänyt yhteensä 1 001 balttilaislainaetymologiaa, joista ainakin kolme viidestä on kumottu tai suhteellisen helposti kumottavissa. Viidennes, parisataa etymologiaa, joista suuri osa Thomsenin esittämiä, on kiistattomina pidettävien kriteerien

perusteella hyväksyttävissä, mutta väliin jää vielä noin kaksisataa etymologiaa, joitten arviointi on edelleen suuri haaste etymologian tutkijoille. Tätä tulevaa tehtävää pohjustaakseni olen poiminut tutkimuskirjallisuudesta myös lainaetymologiassa käytetyt argumentit, luokitellut ne ryhmiin ja analysoinut niitten käyttöä balttilaislainoista käydyssä keskustelussa.

Tieto lainasanatutkimuksessa on kertynyt, kumuloitunut, niin itse etymologioitten kuin niitten puolesta ja niitä vastaan esitettyjen argumenttienkin myötä. Käsitteisiin balttilaislainoista ja laajemminkin sanojemme alkuperästä ovat vaikuttaneet lisäksi muutokset tutkimussuunnissa ja paradigmoissa. Työni alkupuolisko käsittelee näitä tutkimuksen trendejä, jälkipuolisko taas etymologisen tiedon kumuloitumista etymologioitten kriteereinä käytettyjen argumenttien kehityksenä. Tarkastelen tässäkin ensin tutkimustrendejä ja palaan myöhemmin lainaetymologian kriteereihin.

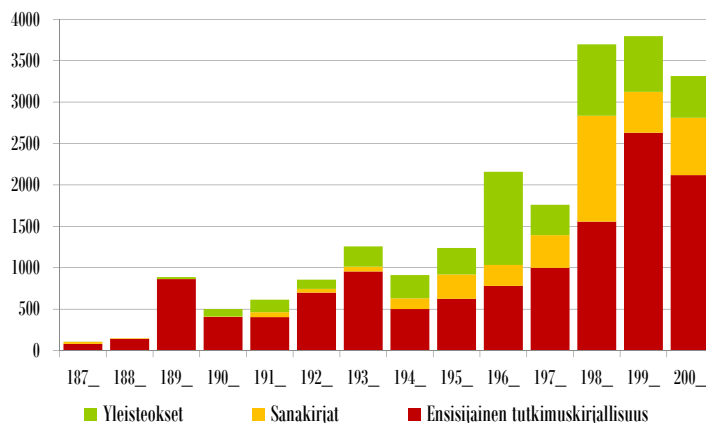
Tutkimushistoriaa analysoin kvantitatiivisen metodin avulla, siis mittaamalla ja vertailemalla lukuja. Lähestymistapa on uusi ja useimmilla aloilla luultavasti hankalallei mahdoton soveltaa. Etymologiassa sitä kuitenkin puoltavat tutkittavien yksiköitten – sanojen ja niitten alkuperätyyppien – rajattavuus ja laskettavuus. Olen kerännyt väitöskirjassani taulukoksi balttilaisperäisinä pidettyjen sanojen kaikki tutkimuskirjallisuudessa esitetyt alkuperämaininnat ja niitten tueksi esitetyt argumentit. Laskelmani perustuvat vuosien 1869 ja 2009 välillä esitettyihin 21 251 alkuperämainintaan.

Alkuperämainintoja ovat paitsi uudet etymologiat myös niitä vastustavat ja puolustavat kommentit sekä jo esitettyjen etymologioitten uudelleenmaininnat (ks. kuviota 1 seur. sivulla). Tällaisia toistettuja mainintoja on noin 82 prosenttia kaikista alkuperämaininnoista. Yleisteoksiin päässeistä alkuperämaininnoista on vielä suurempi enemmistö uudelleenmainintoja: uusia etymologioita on niissä alle prosentti ja keskustelukommentteja alle 2,5 prosenttia alkuperämaininnoista. Ensisijaisessa tutkimuskirjallisuudessa taas lähes 8 prosenttia alkuperäväitteistä on uusia ja 13,5 prosenttia keskustelukommentteja. Kolmannessa kirjallisuudenlajissa, sanakirjoissa, on uusia etymologioita yhtä vähän kuin yleisteoksissa, mutta keskustelukommentteja lähes yhtä paljon kuin ensisijaisessa tutkimuskirjallisuudessa.

Kuvio 1.
Balttilaisalkuperämaininnat kirjallisuudessa vuosina 1869–2009.

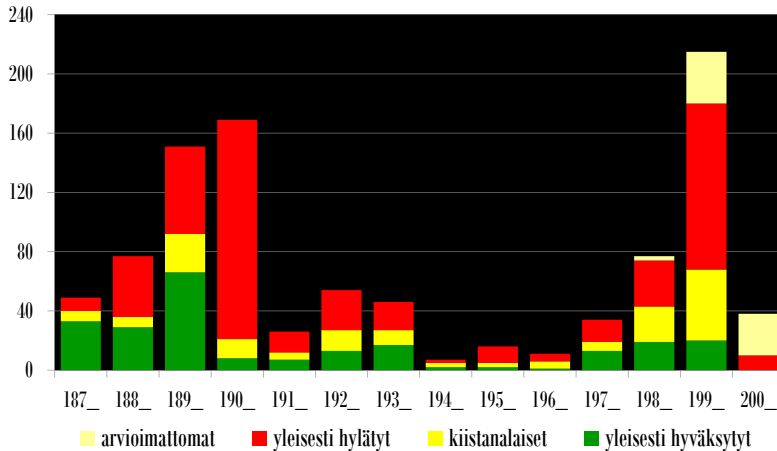
Kun tarkastelemme alkuperämainintojen määrää vuosikymmenittäin (ks. kuviota 2), näemme sen olleen Thomsenin suurteoksen ansiosta 1890-luvulla korkea, nousseen tasaisesti ensin 1900-luvulta 1930-luvulle ja sitten taas kasvaneen sotien jälkeisestä matalasta aina 1990-luvulle saakka. Parhaiten tutkimuksen määrän kehittymistä kuvaa ensisijaisen tutkimuskirjallisuuden kasvu.

Kuvio 2.
Balttilaisalkuperämainintojen määrä vuosikymmenittäin.

Rajatessamme tarkastelun uusiin etymologioihin kuva näyttää aivan toisenlaiselta (ks. kuviota 3 seur. sivulla). Thomsenin ohella niitä ovat esittäneet Otto Donner (1884) useita kymmeniä sekä Kazimieras Būga (1908) peräti toistasataa, vähemmän esimerkiksi Heikki Ojansuu 1920-luvulla ja Jalo Kalima 1930-luvulla. Kolmen vuosi-

kymmenen aikana löydettiin vain yksittäisiä uusia balttilaisetymologioita, kunnes 1970-luvulta 1990-luvulle Jorma Koivulehto, Kari Liukkonen, Lembit Vaba ja monet muut esittivät satoja uusia lainoja. 2000-luvulla sen sijaan on esitetty hyvin vähän uusia balttilaislainaetymologioita. Voisiko tämä enteillä kypsää vaihetta, jossa suurin osa todennäköisistä balttilaislainoista on jo löydetty ja ennestään tuntemattomien osoittaminen on yhä vaativampaa ja satunnaisempaa? Ei välttämättä, sillä olen itsekin kyennyt löytämään vielä muutamia. Yhtäältä esimerkiksi adjektiivien lainaperäisyyttä on tutkittu toistaiseksi vähän, ja toisaalta slaavilaisten kielten todistuspotentiaali balttilaisten lainojen etsimisessä on pitkälti hyödyntämättä.

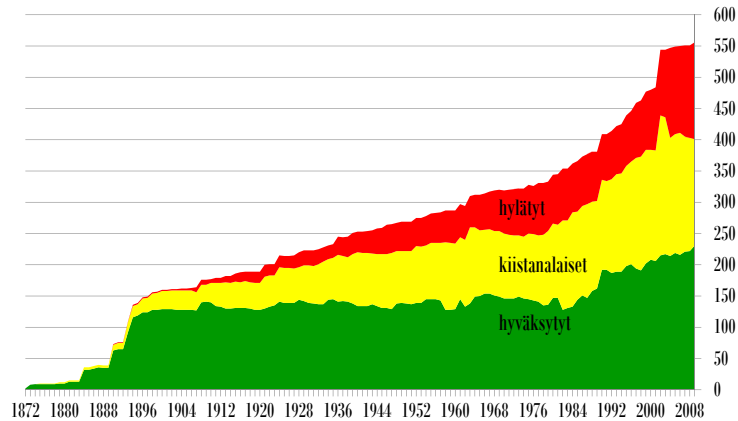

Kuvio 3.
Uudet balttilaislainaetymologiat esitysvuosikymmenen ja statuksen (2009) mukaan.

Kaikki esitetyt balttilaislainaetymologiat voi ryhmitellä vastaanottonsa mukaan yleisesti hyväksytyihin, kiistanalaisiin, yleisesti hylättyihin ja arvioimattomiin. Tämä ryhmittely ei perustu omaan arviooni etymologioitten paikkansapitävyydestä vaan niistä kirjallisuudessa esitettyihin käsityksiin, joitten perusteella olen kehittämäni laskentamenetelmän avulla määrittänyt kunkin etymologian statuksen. Huomattavan suuri osa 1870- ja 1890-lukujen pylväissä näkyvistä Thomsenin etymologioista on yleisesti hyväksytyjä, kun taas 1880-luvun etymologioissa on suurehko määrä Donnerin ja 1990-luvun palkissa Liukkoson esittämiä yleisesti hylättyjä etymologioita. Erityisen paljon hylättyjä selityksiä on Būgan 1900-luvulla esittämien joukossa. Kiistanalaisten osuus on suurempi uusissa kuin vanhemmissa lainaetymologioissa. Kaikki edelleen arvioimattomat etymologiat taas on esitetty viimeisen neljännesvuosisadan aikana.

Esittelemäni etymologioitten ryhmittely perustuu niitten statukseen vuonna 2009. Tällöin yleisesti hyväksytyjä balttilaislainaetymologioita oli 231, kiistanalaisia 171, yleisesti hylättyjä 504 ja arvioimattomia 66. Laskemalla etymologioitten statukset myös aiemmille vuosille saamme aikajanan, joka esittää yleisessä käsityksessä tapahtuneet muutokset ja havainnollistaa näin tutkimustrendejä (ks. kuviota 4 seur. sivulla). Hylätyistä etymologioista tämä kuvio esittää vain ne, joitten status on jossain aikaisem-

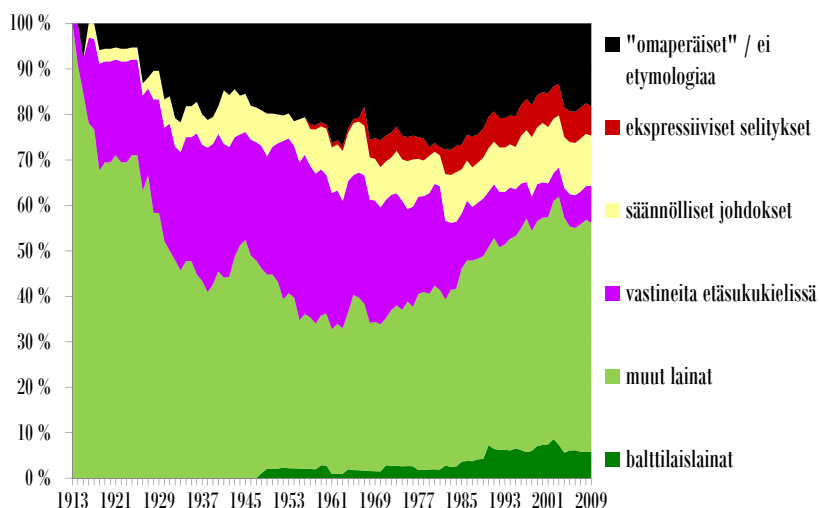
massa vaiheessa ollut hyväksytty tai kiistanalainen, sillä ilman kannatusta hylätyt eivät ole ehtineet kasvattaa oletettujen balttilaislainojen määrää edes väliaikaisesti. Kuvio antaa taas uuden näkökulman tutkimushistoriaan: näemme, ettei Thomsenin jälkeen varmana pidettyjen balttilaisetyymologioitten kokonaismäärä ole olennaisesti kasvanut ennen 1980-luvun puoliväliä. Kiistanalaisten ja hylättyjen etymologioitten määrä kasvoi samaan aikaan varsin tasaisesti, mikä osoittaa, että balttilaisetyymologioitten kyseenalaistamisen tahti oli lähes vuosisadan ajan sama kuin uusien etymologioitten esitysvauhti.

Kuvio 4.
Kannatettujen balttilaisetyymologioitten vastaanotto 1972–2009.

Kiistanalaisten balttilaisetyymologioitten määrä kasvoi myös 1970-luvulla alkaneen uuden lainasanainnostuksen kaudella ja kääntyi vasta vuosituhaten vaihteessa laskuun. Niitten massasta vuosituhaten vaihteen kohdalla esiin pistävä sarvi liittyy Liukkosen (1999) etymologioista käytyyn keskusteluun, jonka myötä suurin osa teoksen etymologioista siirtyi nopeasti yleisesti hylättyjen ryhmään. Viimeinen tarkastelemani vuosikymmen näyttää tarkentaneen etymologioista vallitsevia käsityksiä, sillä sekä hyväksytyjen että hylättyjen etymologioitten määrä on selvästi kasvanut kiistanalaisten kustannuksella, vaikka uusia on esitetty hyvin vähän.

Useampaa kuin joka toista aiemman balttilaiselityksensä menettänyttä sanaa pidetään lainana joltakin muulta taholta tai jopa jostain muusta balttilaisesta sanasta. Näin ei kuitenkaan ole ollut kauan. Aiemmin suosittuja olivat muunlaiset selitykset (ks. kuviota 5 seur. sivulla). Käsityksissä tapahtuneet suuret muutokset eivät todennäköisesti rajoitu tässä tutkiemiini sanoihin, vaan koskevat käsityksiä koko kantasuomen aikaisen ja sitä vanhemman sanaston alkuperästä.

Kuvio 5. Eri etymologiatyyppien kannatuksen kehitys 1913–2009. Aineistona sanat, joilla oli hylätty balttilaislainaetymologia.

Kaikki vuoteen 1913 mennessä hylätyt kymmenen balttilaislainaoletusta oli korvattu muilla lainaselityksillä. Uusia lainaetymologioita esitettiin tämän jälkeen kuitenkin vain vähän. Hylättyjen balttilaisetymologioitten määrä kasvoi 1900-luvun alkupuoliskolla lähinnä omaperäisten selitysten myötä. Ne liittyivät ennen kaikkea itämerensuomen sanoille esitettyihin vastineisiin etäsukukielistä. Tutkimusmatkat uralaisten kansojen alueille olivat jo 1900-luvun alussa ehtineet moninkertaistaa useimpien kielten sanastokeräelmät verrattuna niihin tiedonjyviin, jotka Thomsenilla oli käytettävissään. Aineiston järjestelytyö jatkui koko vuosisadan ajan, mutta kielikunnan sisäisten äännesuhteitten tuntemus kehittyi sanastontutkimuksen myötä vasta vähitellen, joten on ymmärrettävää, että tutkimuksen alkuvuosikymmeninä sukulaisuusiteitä löydettiin myös sattumalta tai lainaussyistä samankuuloisten sanojen väliltä.

Suomalais-ugrilaiseksi selitettyjen osuus tässä käsitellyistä sanoista kasvoi jo 1910-luvun myötä ja pysyi sen jälkeen huomattavan suurena aina 1970-luvun lopulle saakka. 1920-luvulla alkoi kuitenkin kasvaa myös etymologiattomien sanojen osuus. Jooseppi Julius Mikkola (1930), Julius Mägiste (1932), Jalo Kalima (1936) ja monet muut etymologit kritisoivat – väliin syytä, väliin syyttä – balttilaislainaoletuksia esittämättä kuitenkaan tilalle uusia etymologioita. Kalima (1936) myös jätti balttilaislainoja käsittelevästä oppikirjastansa pois useita aiemmin balttilaisperäisinä pidettyjä sanoja. Eräitä sanoja alettiin käsitellä tutkimuksissa omaperäisinä ottamatta mitään kantaa niille aiemmin kannatettuihin lainaetymologioihin. Tämä trendi liittyi lainasanojen vieroksuntaan, joka näkyi fennougristien teksteissä 1920-luvun lopulta ainakin 1970-luvulle asti.

Viime vuosisadan puolessavälissä etymologioiden valtavirta alkoi hyväksyä myös deskriptiivisyyden alkuperänselityksenä. Siitä lähtien näyttää onomatopoeettisten ja erilaisten epäsäännöllisiä johdossuhteita edellyttävien deskriptiivisten ja kontaminaatio-selitysten suosio nousseen tutkimuskauden lopulle saakka. Etymologiattomien ”oma-

peräisten” sanojen osuus taas kääntyi laskuun vasta 1980-luvun vaihteessa ja oli tutkitun ajanjakson lopulla edelleen varsin suuri. Käyrien viimeinen notkahdus vuosituhannen alussa johtuu kymmenien Liukkosen etymologioitten nopeasta hylkäämisestä, sillä Liukkonen oli esittänyt balttilaisia selityksiä ennen kaikkea alkuperältään tuntemattomille suomen sanoille.

Tärkein kuviossa 5 näkyvä trendi on sekä lainaselitysten määrän että niitten suhteellisen osuuden valtaisa kasvu vuosituhannen kolmen viimeisen vuosikymmenen aikana. Lainaetymologioita löydettiin useille sellaisillekin sanoille, joille oli aiemmin esitetty vastineita etäasukukielistä. Lainojen suosion nousu eteni samassa tahdissa kuin uusi balttilaislainainnostus: se alkoi hitaasti 1970-luvun vaihteessa ja kiihtyi hurjaan nousuun vuosituhannen loppua kohti. Hyvällä syyllä voi puhua lainasanatutkimuksen renessanssista 1970–90-luvuilla. Keskeisenä liikkeellepanevana voimana oli Koivulehdon elämäntyö (ks. esim. 1999, 2015) uusien substituutiomallien etsijänä ja lainaetymologioitten esittäjänä, mutta mukana oli kokonainen sukupolvi etymologeja. Etymologisen tutkimuksen perinne ei fennougristiikassa ollut päässyt täysin katkeamaan, ja tuolloin se voimistui uudelleen.

Etymologioita laskeakseni olen joutunut määrittelemään, mikä lainaetymologia on. Lainaetymologian on oltava jotakin tieteellisen keskustelun esineeksi kelpaavaa: sen puolesta ja sitä vastaan on voitava esittää monipuolisia argumentteja. Niinpä esimerkiksi väite, että suomen *haava* on balttilainen laina, ei sellaisenaan vielä ole lainaetymologia, vaan pelkkä *alkuperäväite*. Siitä voi silti keskustella muoto- ja merkitysargumentein. Sanan äännerakenne ei osoita sitä balttilaislainoja nuoremaksi, sillä nuori pitkä *a* voi olla *h:n* pidentämä alun perin lyhyt *a*. Sananalkuinen *h* viittaa uralilaista kantakieltä nuorempaan laina-alkuperään. Tällaisia muotoargumentteja kutsun *äännerakenneargumenteiksi*. *haava* ei kuulu mihinkään nuorten kulttuurisanojen merkitysryhmään vaan voi semantiikkansa puolesta olla periaatteessa kuinka vanha tahansa. Tällainen merkitysargumentti on *merkitysryhmäargumentti*. *haavan* balttilaisperäisyyttä ei estä myöskään levikki, sillä sanalla ei ole vastineita niissä uralilaisen kielikunnan etäisissä haaroissa, joihin balttilaiskontaktit eivät ole ulottuneet.

Joissakin tapauksissa äännerakenneargumentit, merkitysryhmäargumentit tai levikki riittävät osoittamaan laina oletuksen vääräksi, mutta ne eivät riitä osoittamaan ainuttakaan laina oletusta oikeaksi. Sitä varten tulee jokaista väitettyä lainasanaa verrata oletettuun originaaliinsa eli lähtömuotoonsa muodoltaan ja merkitykseltään. Lainaetymologian on aina sisällettävä *rinnastus* kahden sanan välillä, joista toinen on oletettu laina ja toinen lähtömuoto tai etenkin esihistoriallisen laina oletuksen tapauksessa lähtömuodon vastine jossain nykyisessä tai kirjallisista dokumenteista tunnetussa kielimuodossa. Kantasuomen balttilaislainojen lähtömuodoilla on useimmiten vastine ainakin konservatiivisena tunnetussa liettuassa, mutta muittenkin nykybalttilaisten kielten eli latvian, litgalin ja žemaitin sanat ovat periaatteessa yhtä todistusvoimaisia, samoin sekä muinaispreussin että kaikkien slaavilaisten kielten sanat. Sana on voitava osoittaa baltoslaavilaisella taholla niin vanhaksi, että se on saattanut esiintyä lainojen lähtökielessä: tämä on *lähtökieliargumentti*. *haavalle* on esitetty lainan lähtömuodon vastineeksi liettuan ’onteloa’, ’halkeamaa’ ja ’arpea’ merkitsevää sanaa *šova* (Vaba 1992).

Rinnastus on välttämätön osa lainaetymologiaa, sillä vasta kahden rinnastetun sanan välillä on mahdollista esittää lainaetymologialle *äännevastaavuusargumentteja* ja *merkitysvastaavuusargumentteja*. Rinnastus sm *haava* ~ lt *šova* täyttää kantasuomen balttilaislainan äännevastaavuuskriteerit, mikä selviää, kun molemmat sanat palautetaan säännöllisen rekonstruktion kautta kantakieliinsä, joitten keskinäisistä kontakteista itämerensuomalaisten kielten vanha balttilaislainakerrostuma on syntynyt. Keskikantasuomeen saamme itämerensuomen muodoista rekonstruoidulla muodon **šawa*, jonka äänneet *š*, *a*, *w* ja *a* edustavat säännönmukaisesti balttilaislajien lähtökieleen nykyisten balttilaisten ja slaavilaisten kielten pohjalta rekonstruoidavan muodon **šāvā* äänneitä *š*, *ā*, *v* ja *ā*: jokainen äänne on lainattaessa korvattu eli substituoitu juuri niitten substituutiosääntöjen mukaan, jotka määrittävät vain ja ainoastaan kantasuomen balttilaislajia. On kuitenkin hieman kiistanalaista, täyttääkö *haavan* balttilaislainaetymologia myös merkityskriteerit, sillä 'ontelo', 'halkeama' ja 'arpi' eivät ole *haavan* ja sen itämerensuomalaisten vastineitten merkityksiä.

haavaa pidetään yleisesti lainana kantaskandinaavin sanasta **hawwa*, jota nykyruotsissa vastaa 'lyöntiä' merkitsevä *hugg*. Tämäkin etymologia täyttää äännevastaavuuskriteerit, mutta merkitysvastaavuus on kyseenalainen: tässä tapauksessa pidän juuri merkityssyistä balttilaista lainaetymologiaa parempana kuin germaanista.

Pelkkä rinnastus ei kuitenkaan ole vielä lainaetymologia, vaikka tätä eroa ei aiemmassa kirjallisuudessa ole korostettu. Lainaetymologiaan kuuluvat välttämättä sekä rinnastus että alkuperäväite. Täsmällinen alkuperäväite on lainaetymologian kannalta välttämätön etenkin substituutiosääntöjen ja niitten perusteella esitettävien äännevastaavuusargumenttien kieli- ja aikarajoitteisuuden vuoksi.

Balttilaisten ja itämerensuomalaisten kielten sanoja ovat jo 1700-luvulla rinnastaneet keskenään Johann Thunmann ja Henrik Gabriel Porthan, seuraavalla vuosisadalla liettualainen Kazimieras Jaunius (Thunmann 1772; vrt. Kalima 1936: 3–4). Mitään näistä rinnastuksista ei voi pitää balttilaislainaetymologioina, sillä ennen historiallisvertailevan kielitieteen syntyä ei sanalainauksen aikakautta eikä yleensä edes suuntaa kyetty määrittelemään, koska substituutiosääntöjen luonnetta ei tiedostettu. Pitkälle 1800-luvulle sanojen vertailu oli *omnikomparatistia*, satunnaisesti samankaltaisuuksiin perustuvaa päättelyä. Omnikomparatisti Jauniuksen mainitaan esittäneen satoja balttilaislainaetymologioita (esim. Karaliūnas 1972), mutta ne ovat pelkkiä rinnastuksia itämerensuomen ja liettuan sanojen välillä. Osa on kantasuomen balttilaislajia, toiset itämerensuomalaisperäisiä sanoja liettuaassa, kolmannet yhteistä lainaa jostain muualta ja lopuissa samankaltaisuus johtuu sattumasta. Jauniuksella ei vielä ollut teoreettisia välineitä sen päättelemiseksi, mikä sanapari kuuluu mihinkin ryhmään. Rinnastukset eivät ole sen kummemmin oikeita kuin vääriäkään.

Vasta Thomsen (1869, 1890) määritteli itämerensuomen vanhat balttilaislainat kuvaamalla tärkeimmät niit määrittävät substituutiosäännöt. Thomsenin edustama nuogrammaattinen koulukunta esitti sekä sukukielten väliset että lainasanojen ja niitten lähtömuotojen väliset äännevastaavuudet kielikohtaisten, vain tietyssä ajassa ja paikassa pätevien mutta näitten rajojensa sisällä yleispätevien, universaalien sääntöjen ohjaamina. Nuogrammatiikan tulo päätti omnikomparatistisuuden kauden fennougristiikassa.

Thomsenista lähtien fennougristiseen lainasanatutkimukseen ovat kuuluneet kaikki mainitsemani argumenttityypit: äännevastaavuusargumentit, äännerakenneargumentit, merkitysvastaavuusargumentit, merkitysryhmäargumentit, lähtökieliargumentit ja levikkiargumentit. Näitten lisäksi olen määritellyt lainakerrostuma-argumentit, jotka liittyvät kysymykseen, millaisia lainakerrostumia kielen sanastoon kuuluu ja mitkä ovat vähimmäisvaatimukset jonkin lainakerrostuman todistamiseksi. Lainakerrostuma-argumentit tulivat ajankohtaiseksi 1970-luvulta alkaen, kun Koivulehdon strukturalistinen tutkimussuunta mullisti kuvan itämerensuomen lainakontaktien kronologiasta.

Koivulehdon ympärille muodostui löyhä koulukunta lainasanatutkijoita, joitten metodologia perustui koivulehtolaiseen strukturalismiin. Tämän koulukunnan ja sitä seuraavan nykyisen tutkijapolven työ on huomattavasti tarkentanut kuvaamme kaikesta lainasanatutkimuksen ehdoista. Kaiken kaikkiaan uutta tietoa lainasanatutkimuksessa on kertynyt silloin, kun tutkimus on ollut vilkkaimmillaan: eniten kestäviä argumentteja ovat tuoneet nuorgrammatiikka 1890-luvulta ja strukturalismi 1970-luvulta lähtien.

Lähteet

- BŪGA, KAZIMIERAS 1908: *Aistiški studijai. Tyrinėjimai lygintijo prūsų, latvijų ir lietuvių kalbomoksljo srityje: I-oji dalis*. Peterburgas: Imperatoriškosjos Mokslų Akademijos Spaustuve.
- DONNER, OTTO 1884: Über den Einfluss des Litauischen auf die finnischen Sprachen. – *Techners Internationale Zeitschrift für allgemeine Sprachwissenschaft* I s. 257–271.
- KALIMA, JALO 1936: *Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia XV. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARALIŪNAS, SIMAS 1972: Apie K. Jauniaus finougristinius darbus – *Kazimiero Jauniaus rankrakstinis palikimas* s. 213–225. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- KOIVULEHTO, JORMA 1999: *Verba mutuata. Quae vestigia antiquissimi cum Germanis aliisque Indo-Europaeis contactus in linguis Fennicis relinquerint*. Toim. Klaas Ph. Ruppel. Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 237. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2015: *Verba vagantur. Jorma Koivulehto LXXX 12.10.2014*. Toim. Sampsa Holopainen, Petri Kallio & Janne Saarikivi. Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 273. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LIUKKONEN, KARI 1999: *Baltisches im Finnischen*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 235. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- MIKKOLA, JOOSEPPI JULIUS = Mikola, Joz: Vecākie sakari somu un baltu valodu starpā. – *Izglītības Ministrijas Mēnesraksts* 1930 s. 436–446.
- MÄGISTE, JULIUS 1932: Köhklevoid mõtteid läänemere-soome laensõnade-uurimise puhul. – *Eesti Keel* XI s. 129–142.
- OJANSUU, HEIKKI 1921: *Lisiä suomalais-balttilaisiin kosketuksiin*. Vähäisiä kirjelmiä XLIX. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- THOMSEN, VILHELM 1869: *Den gotiske sprogklassens indflydelse på den finske. En sproghistorisk undersøgelse*. København: Den Gyldendalske boghandel.
- 1890: *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog. En sproghistorisk*

undersøgelse. København: Blanco Lunos.
THUNMANN, M. JOHANN 1772: *Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischen Völker*. Berlin.
VABA, LEMBIT 1992: Zum 6. internationalen Baltologenkongress. – *Linguistica Uralica XXVIII* s. 152–155.

Santeri Junttila: *Tiedon kumuloituminen ja trendit lainasanatutkimuksessa. Kanta-suomen balttilaislainojen tutkimushistoria*. Helsinki: Helsingin yliopisto 2016. Väitöskirja on luettavissa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1842-4>.

Kirjoittajan yhteystiedot:
etunimi.sukunimi@helsinki.fi